

חודש טבת

עין טובה ועין רעה

טבת - לה' אתי ונרוממה שמו [היה"ו]

א. צירוף שם הוי"ה של חודש טבת יוצא מסופי התיבות בפסוק (תהלים לז, ד) "גדלו להוי"ה אתי ונרוממה שמו יחדו". ויש להבין מה פשר הדבר, כיצד מתקשר תוכן חודש טבת לפסוק זה.

ראש חודש טבת הוא ראש החודש היחיד מבין ראשי החודשים שיש בו חג, מאחר והוא חל בעיצומם של ימי החנוכה. אך לכאורה מהותם של שני מועדים אלו, ראש חודש טבת וימי החנוכה, נראית בהשקפה ראשונה מנוגדת מן הקצה לקצה:

מחד גיסא מובא בספר פרי צדיק (לז' דחנוכה, אות יז) שחודש טבת הוא "הירוד שבין החודשים", והוא מבין שלושת החודשים בהם מידת הדין מתוחה, כדברי הזוהר (שמות דף יב, ע"א) "תלת ירחין דדינא קשיא שריא בעלמא, ומאי נינהו, תמוז אב טבת". וכמו כן מזל חודש טבת הוא גדי, ומבאר הפרי צדיק: "גדי היינו שעיר, וכמו שהביא הראב"ד ז"ל על מזל גדי מה שנאמר (ישעיה יג, כא) ושעירים ירקדו שם, על שם שעיר - חלקו של עשו שנקרא איש שעיר".

ובמקום אחר מובא בזוהר (פרשת פנחס דף רנט, ע"א) "והמים היו הלוך וחסור עד החודש העשירי (בראשית ת, ה) - דא טבת, דהא כדין ימי הרעה הוו". ומבואר שימי חודש טבת נקראים "ימי הרעה". וכמו שגם הביא בשפת אמת (חנוכה תר"ג) "כי ימי טבת הם ימי הסתר ולכן הקדים הרפואה שעל ידי הנרות מאירין גם ימי החושך אלו".

ומאידך גיסא, ימי החנוכה הם זמני שמחה שקבעום בהלל והודאה לפרסם את הנסים שהיו בזמן החשמונאים.

ואם כן יש להבין מדוע דווקא חודש טבת, זכה לקבל הארה כה גדולה כהארת ימי החנוכה, על אף היותו "חודש ירוד" שבו מידת הדין מתוחה.

בספר יצירה (פרק ה מ"ט - הובא בפרי צדיק, שם אות יט) כתב: "המליך אות ע' ברוגז וקשר לו כתר וצרפן זה בזה, ויצר בהם גדי בעולם, וטבת בשנה, וכבד בנפש זכר

ונקבה". כך היא הגירסה לדעת האריז"ל. אולם בגירסת הגאונים כתוב: "נמצא לטבת אות ע' בשחוק". וכתב הפרי צדיק כי שתי הגירסאות אמת ו"אלו ואלו דברי אלקים חיים". ודבר זה מצריך ביאור היאך יכולים לדור בכפיפה אחת שני הניגודים - "רוגז" ו"שחוק".

חנוכה - ימים טובים וחביבותם

ב. עוד יש לעמוד על שני עניינים הנוגעים לימי החנוכה.

ראשית, ימי החנוכה נקראים **ימים טובים** - כמאמר הגמרא (שבת כא, ב) "קבעום ועשאום **ימים טובים** בהלל והודאה". ופרש"י שם: "לא שאסורין במלאכה, שלא נקבעו אלא לקרות הלל ולומר על הנסים בהודאה".

ועל כך כבר הקשה השם משמואל: "ויש להבין הלשון **ימים טובים**, דבכל מקום יום טוב הוא אסור במלאכה, וכבש"ס מגילה (ה, ב), דמעיקרא כתיב יום טוב והדר לא כתיב יום טוב, משום דמלאכה לא קבילו עלייהו, ואם כן חנוכה דמותריים במלאכה, למה נקרא יום טוב".

בנוסף לכך למדנו שמצות נר חנוכה נתייחדה **בברכה על הראיה**, כדברי הגמרא: "הרואה נר חנוכה צריך לברך" (שבת כג, א). והקשו תוספות במסכת סוכה (מו, א ד"ה הרואה) מדוע בשאר מצוות כגון אלולב וסוכה לא תיקנו לברך לרואה, אלא גבי נר חנוכה. ותירצו תוספות ד"משום **חביבות הנס**" תיקנו שהרואה נר חנוכה צריך לברך. אך עדיין הדברים לא מבוארים די הצורך, כי התוספות לא הסבירו מה חביב בנס החנוכה יותר מהנסים של פורים ופסח, שעל ראיית הנס בחנוכה תיקנו ברכה ואילו בפורים ובפסח לא תיקנו ברכת ראייה למי שאין אפשרות לקרוא את המגילה, או לחוג את חג המצות.

ומאחר וחלק מימי החנוכה נמצאים בחודש טבת, יש להבין כיצד עניינים אלו מתקשרים לתוכן חודש טבת.

ראש חודש - טבע, חנוכה - למעלה מן הטבע

ג. כדי להשיב על השאלות הללו, יש להתבונן בתוכן ימי החנוכה לעומת מהותו של ראש חודש.

ומתחילה יש להקדים מדברי ה**נתיבות שלום** (חנוכה, עמ' ס) שכתב לבאר את

ההבדל בין ימי החנוכה לבין ראש השנה, וז"ל: "יש שתי בחינות בהנהגה העליונה, יש הנהגה מסודרת לפי סדר הזמן הנקבעת בראש השנה, שבו דנים על ירידת השפע ושכר ועונש לפי סדר הזמן. ויש עוד הנהגה יותר עליונה למעלה מהסדר והזמן, שהקב"ה בעצמו מנהיגה. שהשי"ת שהוא מקור הרחמים, והוא למעלה מן הזמן, משפיע מטובו תמיד בלי הפסק, ומהשפעה זו יכולים בני ישראל להמשיך עליהם בכל יום מימות השנה על ידי התחזקות יתירה באמונה שלימה ובטחון בחסדי השי"ת". ומבאר הנתיבות שלום ש"הדין בראש השנה הוא על ההנהגה המסודרת".

אך קיים מהלך היכול להביא לשינוי גזר הדין: "ולשם כך הקב"ה נטע באדם, מלבד כוחות רוחניים טבעיים, גם כוחות רוחניים על טבעיים... אם הוא עובד להשי"ת רק בכחות הטבעיים שאינו משנה טבעיותו בעבודת ה', אזי מלמעלה גם כן מתנהגים עמו לפי ההנהגה הטבעית הנקבעת לפי הסדר והזמן. אבל אם הוא מתנהג למעלה מהטבע והסדר בעבודת ה', שמוסר נפשו וכל עצמיותו להשי"ת, אזי גם מלמעלה מתנהגים עמו בהנהגה העליונה שלמעלה מן הסדר, ואז אף במצבים שאינו יכול להינצל על פי טבע, משפיעים לו כחות של ישועה על טבעיים". ועל הנהגה זו נקבעו ימי חנוכה ופורים "המיועדים להאיר את חשכת הגלות הארוכה, שבכחות טבעיים לא היו ישראל מסוגלים בשום אופן לעבור גלות קשה כל כך, רק מכח ההנהגה העל טבעית שהמשיכו החשמונאים בחנוכה, ומרדכי ואסתר בפורים".

ולכן מובא בספרים הקדושים ש"הגמר חתימה טובה הוא בחנוכה", ומבאר הנתיבות שלום: "שמשאירים הגמר חתימה טובה לזמן אחר, לפי שהדין בראש השנה הוא הרי על ידי ההנהגה המסודרת לפי הזמן ולפי התנאים ולפי שכר ועונש, על כן משאירים גמר החתימה לחנוכה ופורים, שבהם ההנהגה שלמעלה מן הסדר מכח "ה' צלך", שהחשמונאים ומרדכי ואסתר פתחו פתח לדורות להמשיך את ההנהגה שלמעלה מן הטבע, ובזה האירו לישראל את אורך הגלות, שאצל ישראל אין מצב שאין לו תקנה, ואף אם על פי טבע אין מוצא, הרי יש את ההנהגה של "והנה ה' נצב עליו" שהיא למעלה מן הטבע הנמשכת בכל דור ובכל שנה, על כן משאירים גמר החתימה לחנוכה ופורים כדי להמשיך ישועה ורחמים מההנהגה העליונה שבידי הקב"ה הוא מקור הרחמים".

נמצאנו למדים כי ראש השנה הוא יום הדין במהלך ההנהגה הטבעית של השכר והעונש לפי התנאים המסודרים בדרך הטבע, לעומת ימי החנוכה שבהם

ההשפעה היא למעלה מדרך הטבע. ולכן ימי החנוכה הם שמונה וכפי שידוע שהמספר שבע מסמל את ה"טבע" לעומת המספר שמונה שמסמל את מה "שלמעלה מהטבע" [והבאנו מקורות לכך בספרנו לעיל שער א' במאמר על חודש חשוון].

ראש חודש שייך גם הוא למערכת הנהגת הטבע. לא רק מבחינת קביעותו, שהיא כקביעות ראש השנה, על ידי ראיית הלבנה בהתחדשותה במחזור הטבעי - אלא גם מהיותו של ראש חודש "זמן כפרה", וכפי שנהוג בתפוצות ישראל מקדמת דנא להתענות בערב ראש חודש הנקרא "יום כיפור קטן", כמובא בדברי המשנ"ב (סי' תיז, ס"ק ד) "יש נוהגין לעשות למנחה סדר יוה"כ קטן. וטעם לשם זה הוא לפי מה דאיתא בפר"ח דמהר"ם קורדוויירו ז"ל היה קורא אותו כפור קטן לפי שבו מתכפרים עוונות של כל החודש דומיא דשעיר של ר"ח וכדאמרינן במוסף "זמן כפרה לכל תולדותם", וכדכתב הב"י בסימן תכ"ג בשם האו"ח כי כינוי תולדותם קאי על החדשים, ר"ל כי עולת ר"ח היתה באה על תולדות ימי החודש עכ"ל הפר"ח".

נמצא שבכל ראש חודש יש חלק מתהליך הדין של ראש השנה, הדין במהלך הטבע, שמתחיל בראש השנה ומסתיים ביום כיפור, וכביכול מידי חודש נערך דין חדש במהלך הטבע, ונקבע לשם כך "זמן כפרה", ולכן נקרא "יום כיפור קטן".

אם כך, יוצא איפוא שראש חודש טבת החל בימי החנוכה - טומן במהותו את המזיגה של שתי הבחינות: טבע המיוצג על ידי ראש החודש, ומה שמעל הטבע המיוצג על ידי חנוכה.

ההנהגה הטבעית וההנהגה הניסית - משלימים זה את זה

ד. בעומק הדברים, בחינת הטבע והבחינה שמעל הטבע אינן מנוגדות, אלא אדרבה, תואמות ומשלימות הן אחת לרעותה, כי למעשה אין כל הבדל בין הנס לטבע, וכמאמר הידוע: "מי שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחומץ וידלוק" (תענית כה, א).

הדברים מבוארים היטב בספר אלה הם מועדי (חנוכה עמ' 11) וז"ל: "אין לטבע יותר הגיון ממה שיש לנס. אלא בשם טבע אנו קוראים למקרים נסיים שיצאו מכלל אפיזודה חד פעמית. ובשם נס, אנו קוראים למקרה שהמשכו מוגבל מבחינת הזמן. ככל שהנס מצומצם בזמן, אופיו הנסי הוא יותר בולט, וככל שהנס חוזר על עצמו עוד פעם ועוד פעם, רשמו פוחת והולך עד שהוא נעלם לגמרי. הנס מעיד

על הטבע ומהותו האמיתית שאמנם גם היא נסית, והטבע מבליט את הנס ואופיו. על רקע הטבע וחוקיו הנוקשים מתבלטת הסטייה של הנס מחוקים אלה, ומתגלה מקורו של הנס וסודו".

ולכן: "אין בין השבוע של בריאת העולם לשבוע של נס חנוכה, אלא ששבעת ימי בראשית חוזרים על עצמם בכל פעם, ונס חנוכה מקביל רק לשבוע אחד בלבד בלי המשך אחריו. מעשי בראשית יצאו מכלל נס בעיני האדם רק אחרי שבא השבוע השני וחזר על מעשי בראשית של השבוע הראשון, עד החזרה הזאת היה מפעל הבראשית, הנס הכי גדול לפי היקפו האוניברסלי. ואילו היה נס החנוכה נמשך עוד זמן רב, היה גם הוא יוצא מגדר נס ולא היה מקום לברך עליו".

השקפה זו מוצאת לה ביטוי ביסודה של ההלכה ש"נר שבת ונר חנוכה - נר שבת עדיף" (שבת כג, ב; א"ח סי' תרעה, סע' א) והדברים מבוארים על פי האמור לעיל: "אין נס הבריאה הגלום בשבת נופל מנס החנוכה, אור שבעת ימי בראשית עולה על האורות האחרים, האור הזה הועם על ידי מעטה הטבע בפני העין השטחית, אבל זוהרו אינו נופל מקדמותו בפני העין הבוחנת והחודרת מבעד קליפת הטבע ורואה את התוך שבבריאה".

סיכום הדברים: אין בין נס לטבע כלום ואין כל הבדל ביניהם, ושניהם שני צדדים של אותה מטבע - הנהגת הקב"ה, שבדרך כלל מסתרת בתוך טבע הבריאה, ולעתים יוצאת מדרך הטבע ומתגלה בנסים ונפלאות.

ע' ברוגז, ע' בשחוק - עין רעה, עין טובה

ה. כמובא לעיל בשם ספר היצירה בחודש טבת "המליך אות ע' ברוגז" [לגירסת האריז"ל], או "אות ע' בשחוק" [לגירסת הגאונים].

האות ע' מסמלת את ההבנה והראיה הפנימית, כמו שמבטא זאת שמה - עין, משום שראיה היא דבר שכל אחד רואה בשוב, אולם ההבנה מתוך הראיה שונה מאדם אחד לחברו. הראיה מעוררת מחשבה ותחושות אצל כל אחד, אבל הפעלת המוח וההבנה בראיה אינה זהה. ואותו מעשה או מאורע, כל אדם לפי שיקול דעתו הוא והתבוננותו שלו - רואה ומבינו בזוית ראייה אחרת.

אך לא רק אותו מראה יכול להתפרש אצל שני בני אדם בשני צורות שונות ומנוגדות - אלא אפילו האדם עצמו, בכל אחת מעיניו יכול להתבונן בצורה אחרת לחלוטין. ב"עין טובה" הוא יכול לפרש כל מעשה לטובה, וב"עין רעה" ביכולתו

לפרש כל מעשה לצד הרע. וכאימרתו השנונה של האדמו"ר מקוצק: "לאדם יש שתי עיניים כדי שיראה את חייו משתי נקודות ראות: האחת - גדלות הבורא ב"ה, והשנייה - אפסותו הוא" [אולם "קרח - עינו הטעתו" (מדרש תנחומא פרשת קרח) כלומר, לקרח היתה נקודת ראות אחת בלבד - גדלות הבורא יתברך, את נקודת הראות השנייה - להכיר בחסרונותיו ובאפסותו, לא היה לו. הוא ראה רק בעין אחת - עינו הטעתו].

ולכן בבחינת האות ע' - שעומק משמעותה האפשרות להתייחס בו זמנית לאותו דבר משתי נקודות ראות, אין כל סתירה בין טוב ורע, ושתי הגירסאות: "ברוגז" ו"בשחוק" אמת. כי העין אכן סובלת את שני הדברים גם יחד, והאדם יכול באותן העיניים לראות גם רוגז וגם שחוק - ודבר זה תלוי אך ורק בו, אם יתבונן בעין טובה - יראה שחוק, ואילו יתבונן בעין רעה יראה רוגז.

ועד כדי כך - שביכולת ההתבוננות בעין טובה להפוך אפילו רוגז לשחוק, וכפי שמבאר השם משמואל (חנוכה, ר"ח טבת תער"ב) וז"ל: "המליך אות ע' ברוגז, היינו אות ע', על ידי עין טובה מתהפכת מרע לטוב. וזה חודש טבת, דלפי קבלת האר"י ז"ל הוא עין ימין, ועין ימין הוא בחינת עין טובה, והוא מהפך הרוגז כנ"ל וכו'. ועל כן אפילו איש רשע גמור עוד לו תקוה, כי בכוחו להתהפך מרע לטוב כענין גדי כנ"ל. "וטבת בשנה" שהוא חודש טבת, מיוחד לזמן ההיפוך כנ"ל".

עין טובה מהפכת רוגז ורע לשחוק וטוב

ו. לאור האמור לעיל, יכולים אנו להבין מדוע דווקא חודש טבת הנחשב ל"חודש ירוד" שבו מידת הדין מתוחה, זכה לקבל את ההארה הגדולה של ימי החנוכה.

כי בחודש טבת שהוא בחינת האות ע' - טמונה האפשרות לשנות דברים מקצה לקצה בכל ראייה על ידי התבוננות נכונה בעין טובה, וכמובא לעיל ש"על ידי עין טובה מתהפכת מרע לטוב". ויסוד הדברים מפורש בשם משמואל (יום א' דר"ח טבת תרע"ד) וז"ל: "ולפי האמור יש לפרש דברי ספר יצירה - דהנה בכתבי האר"י ז"ל המחלק את החדשים לאברי הראש כתב שחודש טבת הוא עין ימין. וכבר אמרנו שעין ימין רומז על עין טובה. והנה עין טובה הוא היפוך מידת הקנאה, והיינו מפאת ניצוח היוונים שהיו מקנאים בישראל, זכו ישראל להיפוך מקנאה שהוא עין טובה. והנה ידוע שעיקר הרוגז נמשך מקנאה, והרוגז הראשון בקין שהרג את הבל יוכיח שקנא בתאומתו היתירה. וזה הפירוש "המליך אות עין ברוגז", היינו שעין טובה של ישראל גברה על הרוגז של היוונים, והו ענין חודש טבת".

כלומר, ימי החנוכה בנקודתם המשותפת עם חודש טבת הם זמן המסוגל להפוך באמצעות מבט של עין טובה את הרוגז - הרע [הנובע מעין רעה], לשחוק - טוב. ואכן סגולת ימים אלו מחייבת את האדם ביותר, כדבריו של השם משמואל (חנוכה, ר"ח טבת תרעג) "וממוצא דבר שבחודש זה צריך כל אדם שמירה יתירה מכעס ומרוגז, באשר הוא חודש המתהפך כנ"ל, וצריך שמירה לבל יתהפך ח"ו לצד הרע, אלא ישגיח היטב על כל מדותיו ועניניו שיהיו נוטים לצד הטוב, ואפילו איש שהוא נוטה רח"ל בטבעו לצד הרע, נמי יש ביכולתו בחודש הזה להתהפך לטוב, אמן כי"ר".

ויש להוסיף בהקשר לכך רעיון נפלא שאמר הרב אברהם שארר בשיחותיו (פרשת וישב תשס"ב) בשם התפארת שלמה שביאר את הפסוק (בראשית לח, כא) "איה הקדשה היא בעינים" - שכל נקודת הקדושה תלויה בעיניים - בטהרת ובשמירת העיניים, ועד כמה שהאדם שומר את עיניו מלראות דברים אסורים, כך מתגברת הקדושה בתוכו. והביא בשם ספר אור יצחק, כי אנו רואים שהאבר היחידי שגרר קטן של חול מפריע לו הוא העין - "לפי שהוא כולו רק אבר רוחני על כן אינו סובל אפילו מעט גשמיות. כי מקום משכן הנשמה היא בעיניים של האדם. ולכן מצינו כי בעת הסתלקות האדם, הדבר הראשון הוא לסגור את עיניו, כי במקום ששם היה משכן הקדושה, שם באותו חלל שנתהווה בהסתלקות הנשמה באים כחות הטומאה להיכנס".

נמצא אפוא כי ייחודה וכוחה של העין גדול מאין כמוהו, כי למעשה היא הקובעת את מדרגת האדם, לטוב או לרע. ומשום כך "כל נקודת הקדושה תלויה בעיניים", ובמבט אחד וב"עין טובה", יכול האדם להעפיל לפסגות של קדושה, ואפילו להפוך לגמרי מצב של "רוגז" ל"שחוק", כאמור לעיל. ולכן חובה לשמור על אבר כל כך חשוב זה בשמירה מעולה.

ברכת הרואה - הסמל לשלטון האדם על הראיה

ז. עתה מובן מדוע היחיד מבין ראשי החודשים שנקבע בו חג הוא חודש טבת שחל בימי החנוכה. שכן קו משותף מאחד בין תוכן חודש טבת, שעניינו השלטון על הראיה במבט נכון - "המלכת האות עי"ן", לבין ימי החנוכה שנתייחדו בברכה על מצות הראיה. ועל כן ראוי מאד, ששני מועדים אלו שמהותם זהה, יזדמנו ויפגשו במועד משותף - בראש חודש טבת.

ואולי גם נוכל לבאר לפי זה, מה המיוחד דווקא במצות נר חנוכה שנתקנה בה ברכה על הראיה, והיינו משום שלימי החנוכה מצטרפת סגולת ימי חודש טבת [שחלק מחנוכה חל בתוכם] - מלוכת "העין" המרמזת על כח הראיה, ועל כן דווקא כאן נתקנה ברכה על ראייה. וכמו שכתב הרב שארר בשיחותיו (המשך דבריו הנ"ל) "נרות חנוכה יש בכוחם לתקן העינים של האדם, ולכן מצינו בחנוכה מה שלא מצינו בשאר מצות, שתקנו ענין של ברכה על ראיית הנרות, כי הראיה בנרות חנוכה עושים פעולה על העינים של האדם כדאיתא בספרים הקדושים".

ויתכן וסגולת ימי החנוכה בכח הראיה שלהם היא הנותנת להם הגדרה של "ימים טובים" הגם שאין בהם קדושה ואיסור מלאכה, מאחר ויש בהם סגולה מיוחדת, וסגולה זו מגדירה אותם כ"ימים טובים".

בכח העין הרואה - לאחד את הנס והטבע

ח. עתה מתקשרים כל הדברים האמורים לעיל כחטיבה אחת.

כפי שנתבאר, ראש חודש טבת החל בימי החנוכה - טומן במהותו את שתי הבחינות של הטבע ומה שמעל הטבע. ובהשקפה ראשונה, היה מקום לחשוב "טבע" ו"נס" הם בחינות שונות זה מזה. אך כמבואר לעיל, אין בין נס לטבע כלום, ושניהם שתי צדדים של אותה מטבע - הנהגת הקב"ה, שבדרך כלל מסתרת בתוך הטבע, ולעתים יוצאת מדרך הטבע ומתגלה בנסים ונפלאות. וכפי שביארנו שראיה וההתבוננות בעין פקוחה מובילה למסקנה הברורה "שמי שאמר לשמן וידלוק יאמר לחומץ וידלוק", שהכל מכוח הבורא, נס וטבע ללא כל הבדל.

נמצא שבכח העין הרואה - לאחד את הטבע והנס תחת קורת גג האמונה, ללא כל הבדל. וגם ענין זה נכלל ב"המלכת האות עין" שבחודש טבת, שמשמעותה כמבואר לעיל - השלטון על עיני האדם באיזה דרך עליו להתבונן סביבו, ב"עין טובה" או חלילה ב"עין רעה". וכמו שנתבאר כמה גדול שלטון זה, היכול להפוך במבט אחד של עין טובה, בחינה של "רוגז" ל"שחוק".

כל זה נרמז בצירוף שם הוי"ה של חודש טבת היוצא מסופי התיבות של הפסוק "גדלו להוי"ה אתי ונרוממה שמו יחדו". ומבואר בפסוק, שבכח כל חלקי ופרטי הבריאה לגדל ולרומם שם שמים ביחד. ולמעשה, כבר ביום השני לבריאה כאשר נעשתה החלוקה בין המים העליונים למים התחתונים, הושם הפירוד בבריאה ומשם

"התחילה המחלוקת ופירוד הרצון והשתנות העניינים" (רבנו בחיי, כד הקמח, ערך שנאת חנם). כלומר, בטבע העולם הושתתה המציאות של מחלוקת ופירוד כבר ביום השני לבריאת העולם.

אולם כנגד כח הפירוד ניתן כח האחדות. "ונרוממה שמו יחדיו", רוממות שם השם בעולם מתהווה על ידי אחדות כל חלקי הבריאה, הדומם הצומח והחי, מערכי הטבע והכוחות שמעל הטבע, שכולם ביחד מתאחדים להראות כבוד שמים.

וכיצד הדבר מתאפשר - בכח העין המתבוננת במבט מפוכח ב"עין טובה" לגדל את שם שמים. שהרי בכח ראייה נכונה למצוא בכל דבר את תכליתו ולגרום לכך שגם הטבע כמו הנס, הרוגז כמו השחוק, הרע והטוב - הכל מתהפך יחדיו באמצעות העין הטובה למצב של רוממות וגדולת שם שמים בעולם.